

UOT 82.091

İlahə MƏMMƏDOVA

Milli Aviasiya Akademiyası

ilahameri@mail.ru

**MƏHSƏTİ GƏNCƏVİ YARADICILIĞININ
AVROPA ƏDƏBİYYATŞÜNASLIĞINDA İLK TƏQDİMATLARI.
DOĞRU VƏ YANLIŞ BAXIŞLAR**

Açar sözlər: Məhsəti Gəncəvi, rubailər, Frits Meyer, Avropa şərqşünasları

Keywords: Mahsati Ganjavi, Rubaiyat, Frits Meyer, European Orientalists

Ключевые слова: Махсати Гянджеви, Рубайат, Фриц Мейер, европейские востоковеды

Azərbaycan ədəbiyyatı və mədəniyyəti bir çox dünya xalqlarının tədqiqat sahəsi olmuş, bu ədəbiyyata məxsus əsərlərin ingilis, alman, fransız və s. dünya dillərinə tərcümə olunması Azərbaycan ədəbiyyatının tədqiq olunmamış sahələrinin araşdırılmasına kömək etmişdir. Azərbaycan ədəbiyyatına məxsus incilərin dünya xalqlarının dillərinə tərcümə olunması eyni zamanda Azərbaycan xalqının ədəbi varlığını dünyada tanıtmğa xidmət göstərmişdir.

Klassik Azərbaycan ədəbiyyatının Qərbi Avropa dillərinə, o cümlədən ingilis dilinə tərcümə olunması XVII əsrdən etibarən başlanmış, XVIII əsrdən isə daha intensiv şəkildə alınıb [3, s. 21]. O vaxtdan etibarən Xaqani, Nizami, Nəsimi, Füzuli kimi klassiklərin əsərləri Avropada öyrənilməklə yanaşı, eyni zamanda əcnəbi xalqların dillərinə də tərcümə edilmişdir.

Avropa şərqşünaslığında Məhsəti Gəncəvi haqqında məlumat ilk dəfə fransız dilində verilmişdir. 1841-ci ildə fransız hökumətinin ilk illərində Əlcəzairdə "Parnasse Oriental" ("Şərq Parnası") adlı kitab işıq üzünə görmüşdür. Kitabın müəllifi Alfons Baron Russodur. Kitabda Şərq poeziya nümayəndələri haqqında qısa məlumatlar verilmişdir [10, s. 137].

Burada şairənin adı Mehesti kimi qeyd edilir. Məhsətinin Gəncədə zadəgan bir ailədən çıxmış fars şairi olduğu göstərilir. Məqalədə bəzi tarixçilərin şairəni nişapurlu hesab etdiyi də deyilir. Müəllif Məhsətinin də fars şairi hesab etmişdir. Məlumdur ki, Avropa şərqşünasları farsca yazan bütün şairlərdən bir fars sənətkarı kimi danışırlar.

A.Russo Məhsəti rübailərinə yüksək qiymət verərək onların coşqun hisslər, incə duyğularla dolu olduğunu yazır. Bununla yanaşı, müəllif şairənin rübailəri içərisində bəzi əxlaq və ədəb normalarından kənara çıxan nümunələr də olduğunu, bunların şairənin ədəbi irsi içərisində azlıq təşkil etdiyini göstərir. Lakin Russo bu rübailərin özündə də kəskin bir ifşa görür. Burada həmçinin Sultan Səncər xanın rəğbətini qazandıqı məşhur rübaisi və hekayəti də verilmişdir.

Grand roi! la main de la providence en relevant au-dessus actous les monarques ta assujeti le coursier du bonheur;
et afin que ses fers dores ne se ternissent pas par la poussiere,
elle vient de revetir la surface de la terre d'un beau tapis d'argent [9, p.137].

*Ey şah, fələk sənün üçün səadət atını yəhərlədi,
Səni bütün hökmdarlardan üstün tutdu.
Sənün qızıl nallı atın hərəkət edərkən
Ayağını palçığa qoymasın deyə torpağı gümüşə bürüdü [2, s. 196].*

A.Russo XII əsrdə bir qadının öz fikirlərini bu qədər gəncə etiraf etməsini mümkünsüz hesab edir və belə bir fikir irəli sürür ki, Məhsəti qadın deyil, kişidir [10, s.136-137].

Avropada Məhsətidən bəhs edən əsərlərdən biri də 1901-ci ildə Strasburq Universitetinin professoru Pol Horn tərəfindən Leypsiqdə nəşr olunan "*Geschichte Perschichen der Litteratur*" ("Fars ədəbiyyatı tarixi") əsəridir. Burada P.Horn Məhsəti Səncər xanın (1157) sevgilisi kimi göstərir və onun şeirlərinə yüksək qiymət verir. O yazır ki, Şərqdə islam dininin hakim olduğu bir şəraitdə azadfikirli qadınların olması çətin, bəlkə də qeyri-mümkündür, lakin buna baxmayaraq, Şərq islam aləmində də azadfikirli qadınlar yetişmişdir. Belə qadınlardan biri kimi müəllif Məhsətinin adını çəkir, onu Şərqdə Cahangirin həməi Nurcahan, Qərbdə isə Marqarita Navarralı ilə müqayisə edir [13, s.134]. P.Horn əsərinin başqa bir yerində Şərq şeirindəki obrazlılıqdan danışarkən Məhsətinin bir rübaisini vermişdir:

*Neben deiner Rose sind an beiden Seiten Dornen gesprofst,
Der Rabe kam und nahm die Tulpe in seinen Schnabel.
Das Quecksilber deines Grübchens ward voll Tinte
Der Zinnoker deiner Rubinlippe rostig [13, s. 6].*

*Əfsus ki, gülünü bürüdü tikan,
Laləni qarğalar apardı yaman.
O alma buxağın saraldı, soldu,
Pəs tutdu, göyərdi dodağında qan [4, s. 212].*

İngilis şərqşünası, Kembric Universitetinin professoru Edvard Braun "Tarixi-Gozidə"də fars şairlərinin həyatı ilə bağlı 5-ci fəslin 6-cı bölməsini ingilis dilinə tərcümə etmiş və 1901-ci ildə çap etdirmişdir. "Tarixi-Gozidə" 1330-cu ildə Həmdullah Qəzvini tərəfindən yazılmışdır, giriş və nəticə də daxil olmaqla 6 fəsildən ibarətdir.

Burada Məhsəti haqqında qısaca məlumat verilmiş, şairənin çox gözəl dördlüklərinin olduğu qeyd edilmişdir. Burada həmçinin Məhsəti adının etimologiyasının Mah "böyük" və Siti "xanım" olduğu və Mah-asti, Mih-asti kimi variantlarının olması da qeyd edilmişdir [7, s.30].

O cümlədən Məhsətinin rəğbət bəslədiyi qəssab oğlana həsr etdiyi 2 rübaisi həm fars, həm də ingilis dillərində verilmişdir:

*Every knife which withdraws from the victim he hath slain,
and takes in his sugar-sweet lips and teeth
were he to place it once again on the throat of the slain,
it would renew its life for desire of its lips.*

*Öldürdüyündən çəkdiyi hər bıçağı
Şəkər kimi dodağı ilə dişlərinin arasında tutur.
Yenə öldürdüyünün boynuna toxundursa,
Dodağının zövqündən həyat təzədən başlayır [1, s. 49].*

The butcher, as is his custom, overthrew me,
slew me, and said, ' Such is my habit!'
Again he treacherously lays his head on my feet,
Breathing on me that he may flay me!"

*Məni yerə yıxıb o qəssab kəsdi,
Dedi, güman etmə bu son nəfəsdi,
Düşüb ayağıma üzr istədi o,
Demə ayağımdan soymaqmış qəsdi.*

Həmdullah Qəzvininin Məhsətinin qəssab oğlana həsr etdiyi bu şeirlərini verməsi bir yanlış fikrə yol açmışdır ki, Məhsəti qəssabın sevgilisi olmuşdur. Əslində bütün bu yanlış fikirlərin yaranmasına səbəb Məhsətinin ayrı-ayrı cavan oğlanlara məhəbbət dolu şeirlər – şəhraşublarla əlaqədar olmuşdur. Həmin gənc oğlanlar arasında qəssab, yunəyirən, çörəkçi, dərzi oğlu, torpaqələyən və b. sənət sahibləri olmuşdur.

O cümlədən burada Gəncə Xətibinin oğlu Tacəddin Əhməd haqqında məlumat var. Burada Tacəddin Əhmədin Sultan Mahmud Qəznəvinin müasiri olduğu göstərilir və Mahmud Qəznəvinin doğum və ölüm tarixləri 998-1030 kimi verilmişdir. Əlbəttə, bu fikir də yanlışdır. Edvard Braun digər kitabında buna düzəliş vermişdir. Belə ki, "Fars ədəbiyyatı tarixi" kitabında tədqiqatçı Məhsətinə Sultan Səncər dövrünün şairləri sırasına daxil etmişdir. "Tarixi-Gozidə"də qeyd olunan Sultan Mahmud Qəznəvi deyildir. Burada Sultan Mahmudu XI əsrin əvvəllərində Sultan Səncərin Azərbaycandakı canişini, qardaşı oğlu Sultan Mahmud ibn Sultan Məhəmməd ibn Məlikşah ilə səhv salmışlar. Bu barədə çex şərqşünası Yan Ripka "İran ədəbiyyatı tarixi" kitabında bəhs etmişdir [9, s.197].

Bu kitabda o, Məhsəti Gəncəvi ilə Tacəddin Əhmədin ədəbi deyişmələrinin heyvətamiz olduğunu və Tacəddin Əhmədin Məhsəti Gəncəvi ilə evləndiyini də qeyd etmişdir. Lakin evlənməmişdən əvvəl sevgili olması fikrini də göstərmişdir. Məhsətinin aşağıdakı rübaisini o, həm fars, həm də ingilis dillərində verir:

O idol mine, I will not suffer abasement at thy hands,
Nor even at the hands of one who is superior to thee.
I will not precipitately entangle my tresses in the noose
I will lie at ease on the water and get not yet wet.

Bundan başqa, Tacəddin Əhmədin də fars dilində bir rübaisini deyişmə şəklində verir.

Edvard Braunun 1901-ci ildə nəşr etdirdiyi digər kitabı "A literary history of Persia" ("İran ədəbiyyatı tarixi") adlanır [6, s. 344]. Müəllif Məhsəti haqqında az məlumatın olduğunu və Məhsəti adının düzgün yazılışının müəyyən olunmadığını qeyd edir (Mihisti, Mahasti və Mihasti kimi tələffüz olunduğunu qeyd edir). Rübai

janrında şeirlər yazdığını və Sultan Səncərlə məşhur hekayətini və onunla bağlı rübaini ingilis dilində verir:

For thee hath Heaven saddled Fortune's steed,
O king and chosen thee from all who lead
Now o'er the earth it spreads a silver sheet
To guard from mud thy gold-shod charger's feet.

*Ey şah, göylər səni hökmdarlığa təyin etdi,
Sənin üçün padşahlıq atını yəhərlədi.
Torpağın üstündə atın nalını
Palçığa batmasın deyər yer üzünü gümüşə bürüdü [1, s. 196].*

Burada Gəncə Xətibinin oğlu Tacəddin Əhmədlə sevgili olduğu və “Tarixi-Gozidə”də şeirlərinin verildiyi də göstərilmişdir.

1968-ci ildə Hollandiyada çex şərqşünası Yan Ripkanın "History of Iranian Literature" ("İran ədəbiyyatı tarixi") adlı kitabı nəşr olunur. "Adib Sabir, Anvari and Mahsati" (Səlcuq sarayında) başlıqlı yazıda Məhsətinə gözəl və istedadlı rübailər ustadı, Ömər Xəyyam və Nizaminin müasiri kimi təqdim edir [9, s. 197]. Məhsəti Gəncəvinin Nizami Gəncəvinin mavzoleyinin yanında basdırılmasından da bəhs edir. Burada hər iki şairlə eşq yaşadığı və Dəbirə adlandırıldığı da qeyd olunur.

Həmçinin Sultan Səncərin sevgilisi olduğu da vurğulanır. Yan Ripka kitabda onun Mahmud Qəznəvinin vaxtında yaşamasının mümkünsüz olduğunu qeyd edir. Burada Mahmud Qəznəvinin Sultan Mahmud Məhəmməd Məlik şahla səhv salındığı göstərilir. Həmin adam Səncərin Azərbaycanda vəziri olmuşdur. Onun sevgi münasibətləri barədə Cövhəri Buxarainin "Əmir Əhməd və Məhsəti" dastanını yazmasından da söhbət açılır. Burada şairənin özünün və əvvəl sevgilisi, sonra ömür-gün yoldaşı olmuş Tacəddin Əmir Əhmədin (Gəncə Xətibinin oğlu) rübailəri də verilmişdir. Yan Ripka Məhsətinin rübai yazmaqda klassik dövrün digər yazarlarından yüksəkdə durduğunu qeyd edir. O, cavan ustalarla sevgi macəraları təsvir edilmiş dördlükləri (şəhraşubları) fantaziyanın məhsulu hesab etmiş və onların reallıqdan uzaq olduğunu vurğulamışdır. Məhsəti Gəncəvinin sərbəst yaşam tərzini sürdüyünü və İranın Madam San-Jeni adlandırıldığını da söyləmişdir.

XX əsrin əvvəllərində Məhsəti Gəncəvi haqqında məlumatlar Avropa şərqşünasları tərəfindən qısa şəkildə verilmişdir. Lakin Məhsəti irsi haqqında Avropada nəşr olunan irihəcmli kitablardan biri isveçrəli tədqiqatçı Frits Meyer tərəfindən 1963-cü ildə alman dilində nəşr olunan "Die Schöne Mahsati" ("Gözəl Məhsəti") kitabıdır [11].

Məhsəti irsi haqqında küll halında kitab Frits Meyer tərəfindən hazırlanmışdır. 1941-ci ildə şairə haqqında doktorluq dissertasiyası yazan Frits Meyer 1963-cü ildə Məhsəti Gəncəvi barəsində alman dilində "Gözəl Məhsəti" ("Die Schöne Mahsati") əsərini nəşr etdirir. Burada ətraflı şəkildə Məhsətinin rübailəri və məşhur şairənin tarixiliyi ilə əlaqədar problemlər barədə söhbət açılır.

Bu kitabın uzun bir tarixi var. 1939-cu ildə alman şərqşünası Hellmut Ritter İstanbul kitabxanalarının birində bir əlyazmanı isveçrəli gənc alim Frits Meyerə təqdim edir [5]. Bu, Məhsəti adlı bir qızla Gəncə Xətibinin oğlu Əmir Əhməd arasında olan sevgi macərasından bəhs edən "Əmir Əhməd və Məhsəti" dastanının

əlyazması idi. Tədqiqatçı əlyazmanı araşdırır və çox sayda rübailər daxil olan bu əlyazmanın farsın məşhur dastanı olması qənaətinə gəlir. Araşdırmalar nəticəsində məlum olur ki, Məhsəti burada uydurma obraz deyil. Məhsəti adı bir çox mənbələrdə və çoxlu antologiyalarda tapılan fars rübailəri ilə əlaqədardır. Bəzi insanlar onun tarixi şəxsiyyət olduğu və Səlcuq hökmdarı Sultan Səncər (1118-1157) şahın sarayında yaşadığını qeyd edir. Şair olmaqla yanaşı, Məhsəti məşhur musiqçi və müğənni olmuşdur. Çox zaman ona Dəbirə qadın kimi müraciət etmişlər. Dəbirə haqqında qısaca məlumat: Dəbirə adlanan şəxslər dərin biliyə, geniş istedadla malik şəxslər imişlər. Bu barədə Məhsətinin müasirlərindən Nizami Əruzi Səmərqəndinin 1156-1157-ci illərdə yazdığı "Çahar məqalə" adlı məşhur əsərinin birinci fəslində məlumat verilmişdir. Həmin fəsil "Dəbirliyin mahiyyəti, kamil dəbirin xüsusiyyətləri və bununla əlaqədar olan şeylər" adlandırılmışdır [1, s. 56]. Bundan başqa, Məhsəti Gəncəvini çox zaman uyğun olmasa da, "Madame Sans-Gene der persischen Literatur" ("Fars ədəbiyyatının Madam Sanşeni") adlandırmışlar.

1941-ci ildə Bazil Universitetində müdafiə edən Frits Meyer rübailər ustası kimi tanınan Məhsəti haqqında "Habilitationsschrift" doktorluq dissertasiyasında yazmışdır. Meyer Məhsəti və onun poeziyası haqqında məlumatlar toplamışdır. Sonralar Meyer fərqli bir sahə ilə maraqlanmağına baxmayaraq, Məhsəti və onun poeziyası haqqında materiallar toplamağa davam etmişdir. Frits Meyer diqqət çəkən fars sufizmini araşdırmağa başlayır və son əsrdə sufi araşdırmaları sahəsində görkəmli alimlərdən biri kimi tanınır. 1963-cü ilin yayında "Die schöne Mahsati" kitabının birinci cildi çap olunur. Kitab antologiya və digər mənbələrdən toplanmış Məhsəti rübailərinin tənqidi nəşri idi [5].

Kitab əsasən 5 hissədən ibarətdir. Birinci hissədə müəllif rübai janrından, onun mənşəyi, əsas xüsusiyyətləri [11, s.1-13], ikinci hissədə fars dilində yazıb-yaradan ilk qadın şairlər Rəbiə Quzdəri və Mutribə xanım haqqında [11, s.27-42] məlumat vermişdir. Üçüncü, dördüncü və beşinci hissələrdə Məhsətinin həyat və yaradıcılığından bəhs etmiş, eyni zamanda rübailərinin alman dilinə tərcümələrini təqdim etmişdir [11, s. 43-368]. Müəllifin Məhsətinin şəxsiyyət və ədəbi irsi barədəki tədqiqatı şairə haqqında məlumat verən, bu və ya başqa şəkildə onunla bağlı olan çox zəngin ədəbiyyatı əhatə etməsiylə seçilir. Frits Meyer, demək olar ki, orta əsrlərdən başlayaraq bugünədək Məhsətinin adını çəkən, ondan bəhs edən və ya əsərlərindən nümunələr verən bütün Şərq və Qərb mənbə və tədqiqatçılarının əsərlərindən istifadə etmiş, çox qiymətli bir elmi iş yazmışdır.

Frits Meyerin əsərinin ən böyük məziyyəti ondadır ki, ilk dəfə burada Məhsəti adına mənbələrdə qeyd olunan bütün rübailər toplanılaraq onların elmi-tənqidi mətni verilmişdir. Kitabda 257 rübai və 30-a yaxın şeir parçası toplanmışdır.

Frits Meyer nəşrinin müsbət cəhəti bu idi ki, o, hər rübainin müxtəlif nüsxə fərqlərini dəqiqliklə göstərir, çətin anlaşılan ifadələrə, sözlərə müfəssəl şərh verir və o cümlədən dördlüklərin alman dilinə tərcüməsini təqdim edir. Təhlillərdə Məhsəti rübailərində işlənmiş nadir bədii vasitələr göstərilmiş, çətin anlaşılan söz və ifadələrin mənası aydınlaşdırılmışdır. Yeri gəldikcə başqa Şərq şairləri ilə Məhsəti arasında müqayisələr aparılmışdır. Bu tədqiqatın mətnşünaslıq baxımından əhəmiyyətindən əlavə, Məhsəti irsini Avropa oxucusuna küll halında təqdim etmək sarıdan əhəmiyyətlidir. Məhsəti şeirində bugünkü oxucunun bilmədiyi, çətin anladığı etnoqrafik detallar, arxaik sözlər az deyil. Təbii ki, bu, tərcümə prosesində bir sıra çətinliklər doğurur. Bu maneəni aşmaq üçün F.Meyer rübailərin əksəriyyəti ilə bağlı müfəssəl araşdırma aparmışdır. Təsədüfi deyil ki, o, şairənin vur-tut bir rübaisinin

mənasının açılmasına həsr edilmiş "Məhsətinin qəliz rübaisi" adlı ayrıca bir məqalə də yazmışdır [8].

Bu rübaidə Frits Meyer Məhsətinin aşağıdakı rübaisini alman dilində tərcümə edərək kəbutərbaz peşəsi haqqında, həmçinin aşağıdakı rübainin şərhini təqdim etmişdir:

Dər şəhr tora rəsəd kəbutərbazi,
Mezrab ze zolf o ney ze qamət sazi.
Delha çox kəbutərnd bər sine tapan,
Ta to ney-e vəsl dər kodam əndazi.

*Şəhərdə sənənin payına kəbutərbazlıq düşüb,
Saçından mizrab, qamətindən qamış düzəldirsən,
Ürəklər sənə üstə göyərçin kimi çirpirlər,
Sən vəsl qamışını onların hansına atacaqsan? [2, 128]*

"Kəbutərbaz" müasir anlayışda quşbaz, göyərçin saxlayan, vaxtını bu məşğuliyyətlə keçirməyi sevən adama deyirlər. Bu mənada yuxarıdakı rübai öz mənasını itirir. Lakin XII əsrdə "kəbutərbaz" göyərçin ovçusuna deyilmiş. Bu da rübaidə gözəl bir bənzətmənin yarandığını göstərir [2, s. 128].

F.Meyerin "Gözəl Məhsəti" əsərinə yazdığı geniş müqəddimədə rübainin tarixi, Məhsətinin tarixiliyi, obrazlarına münasibəti, yaradıcılığının ümumi mənzərəsi haqqında dəyərli, elmi cəhətdən əsaslanmış fikirlərlə yanaşı, yanlış müddəalar da var.

F.Meyerin rübainin X yüzil ərəb şərinə görəndüyü üçün guya ərəb mənşəli olması barədə fikri, "siti" sözü hind mənşəli olduğundan guya Məhsətinin atasının İranın şərqində yaşayan müsəlmanlığı qəbul etmiş hindli olması ehtimalı və s. bu kimi müddəaları elmi həqiqətə ziddir. Onun Məhsəti rübaisi kimi çap və tərcümə etdiyi şeirlərin bir hissəsi də əslində gəncəli şairəyə mənsub deyil. Odur ki, F.Meyerin hazırladığı Məhsəti "Divan"ı yalnız elmi-tənqidi mətnin tərtibindəki birinci mərhələ kimi maraqlıdır. Həmin "Divan"a əsaslanıb arxayınlıqla Məhsəti dünyagörüşü, obrazlar sistemi haqda inanc yürütmək çətindir. Bu nəşrdə Məhsətiyə aid edilən və Frits Meyerə bəlli olan bütün şeirlər toplanmışdır. Məhsətiyə aidliyi qəti olan və Məhsətiyə mənsubluğu şübhə doğuran şeirlər isə ayrılmamışdır. Bu isə zəruridir. Bunsuz hələ Məhsəti irsinin elmi-tənqidi mətninin varlığından danışmaq mümkün deyil [1, s. 317].

Frits Meyer "Die schöne Mahsati" kitabının ikinci nəşrini də hazırlayır. İkinci nəşrin də əsas məqsədi digər rübailərin tənqidi nəşrini hazırlamaq idi (burada yalnız 45 rübai var idi). Bu rübailər dastandan götürülmüş şeirlər idi və onlar Məhsətinin və dastanın digər qəhrəmanlarının dilindən söylənilir. 1963-cü ildə kitabın ikinci cildi artıq yazılmışdı, lakin çap olunmamışdan öncə yenidən baxılmasına ehtiyac var idi. 1998-ci ildə Meyerin ölümü ilə ikinci cildin əlyazması uzun müddət araşdırmaçının rəfində qalır və bu nəşr 35 il gözləyərək müəllimlərinin ölümündən sonra onun iki tələbəsi Qudrun Şubert və Renate Vurş tərəfindən çap olunur [12].

Məhsəti Gəncəvinin rübailərinin küll halında tərcüməsi, həmçinin Avropa xalqlarına Məhsəti Gəncəvi şəxsiyyəti haqqında geniş şəkildə məlumat verilməsi baxımından bu kitabların əhəmiyyəti danılmazdır.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT:

Azərbaycan dilində

1. Hüseynov R. Məhsəti necə varsa. Bakı: "Yazıçı", 1989, 334 s.
2. Hüseynov R. Söztək gözəl Məhsəti. Bakı: "Şərq-Qərb", 2014, 559 s.
3. Xəlilli Ş. Klassik poeziya və ədəbi əlaqələr. Bakı: Azərbaycan Milli Ensiklopediyası NPB, 2003, 164 s.
4. Yusifli X. Məhsəti Gəncəvi. Gəncə: "Elm", 2013, 219 s.

İngilis dilində

5. Bruijn J.T.P. Nachgelassene Schriften herausgegeben von Gudrun Schubert. Band 2 Die schöne Mabsatt Der Volksroman über Mahsati und Amir Abmad, Fritz Meier, edited by Gudrun Schubert and Renate Wuirsch, Leiden and Boston: Brill, 2005
6. Edward G. Browne. "A literary history of Persia". Volume II, From Firdawsi to Sadi, Cambridge, 1906
7. Hamd Allah Mustawfi Qazvini. "Biographies of the Persian Poets from the Tarikhi-Guzida", translated by Edward G. Browne, Journal of the Royal Asiatic Society, 1901, p. 721
8. Meier Fritz. A difficult quatrain of Mahsati's. Melanges de Orientalisme offerts, a Henri Masse, Tehran, 1963
9. Yan Ripka. "History of Iranian literature", Holland, 1968

Fransız dilində

10. Alphonse Baron Rousseau. Parnasse Oriental, Algerie, 1841

Alman dilində

11. Fritz Meier. Die schöne Mahsati. Ein beitrag zur geschichte des persischen viezeibers. Wiesbaden, 1963
12. Fritz Meier. Nachgelassene Schriften herausgegeben von Gudrun Schubert. Band 2 Die schöne Mahsati, Der Volksroman über Mahsati und Amir Abmad, edited by Gudrun Schubert and Renate Wursch, (german edition), Leiden and Boston, Brill, 2004
13. Paul Horn. Geschichte Persischen der Litteratur, Leypsi, 1901

Ilaha Mammadova

The first presentations of Mahsati Ganjavi's works in European literary criticism. True and false views

S u m m a r y

The article deals with the first researches of Mahsati Ganjavi, a prominent representative of the 12th century Azerbaijani literature, by French, English, German, Czech Orientalists and the first translations of rubaiyat into foreign languages. The article also discusses true and false sides of these studies.

Information about Mahsati Ganjavi in European oriental studies was first published in French in 1841. During the first years of French rule in Algeria, Alfonso Baron Russo published a book called "Parnasse Oriental". Later, information about Mahsati Ganjavi was found in the works of Paul Horn, a professor at the University of Strasbourg, and Edward Brown, a professor at the University of Cambridge. Some quatrains of Mahsati Ganjavi are also translated in these books.

Czech orientalist Jan Ripka published his book "History of Iranian Literature" in 1968. He introduced Mahsati Ganjavi as a beautiful and talented master of rubaiyat, as well as a contemporary of Omar Khayyam and Nizami.

In the early twentieth century, the information about Mahsati Ganjavi was briefly given by European orientalists. However, one of the largest books published in Europe on Mahsati's legacy is "Die Schöne Mahsati", published in German in 1963 by Swiss researcher Fritz Meyer. The greatest merit of Fritz Meyer's work is that for the first time all the quatrains mentioned in the sources named after Mahsati have been collected here and given their scientific-critical text. The book contains 257 rubaiyat and about 30 poems.

Илаха Маммадова

**Первые презентации работ Махсати Гянджеви в европейской
литературной критике. Истинные и ложные взгляды**
Р е з ю м е

В статье рассматриваются первые исследования выдающегося представителя азербайджанской литературы XII века Махсати Гянджеви французскими, английскими, немецкими, чешскими востоковедами и первые переводы рубаятов на иностранные языки. В статье также обсуждаются истинные и ложные стороны этих исследований.

Информация о Махсати Гянджеви в европейских восточных исследованиях была впервые опубликована на французском языке в 1841 году. В первые годы французского правления в Алжире Альфонсо Барон Руссо опубликовал книгу под названием «Parnasse Oriental». Позже информация о Махсати Гянджеви была найдена в работах Пола Хорна, профессора в Страсбургском университете, и Эдварда Брауна, профессора в Кембриджском университете. Некоторые рубаи Махсати Гянджеви также переведены в книги.

Чешский востоковед Ян Рипка опубликовал свою книгу «История иранской литературы» в 1968 году. Он представил Махсати Гянджеви как прекрасного и талантливого мастера рубаята, а также современника Омара Хайяма и Низами.

В начале двадцатого века информация о Махсати Гянджеви была кратко изложена европейскими востоковедами. Тем не менее, одна из крупнейших книг, опубликованных в Европе о наследии Махсати, – «Die Schöne Mahsati», опубликованная на немецком языке в 1963 году швейцарским исследователем Фрицем Мейером. Самая большая заслуга работы Фрица Мейера заключается в том, что впервые все рубаи, упомянутые в источниках, названных в честь Махсати, были собраны здесь и приведены их научно-критический текст. Книга содержит 257 рубаят и около 30 стихотворных отрывков.